



ธุรกิจชุมชนกับสำนึกร่วมในการจัดการป่า  
กรณีศึกษาหมู่บ้านเขาราวเทียนทอง



อภินันทนาการ  
ภาค  
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต  
สาขาวิชา เทคโนโลยีการวางแผนสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาชนบท  
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

พ.ศ.2544

ISBN 974-04-0750-1

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหิดล

วพ  
อ 526 ๖  
๒๕๔๔  
ณ. 2

4036872 ENRD/M : สาขาวิชา : เทคโนโลยีการวางแผนสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาชนบท :

วท.ม. (เทคโนโลยีการวางแผนสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาชนบท)

คำสำคัญ : ธุรกิจชุมชน/ สำนักร่วม/ การจัดการป่า

อัญชัญ แคมเซย : ธุรกิจชุมชนกับสำนักร่วมในการจัดการป่า กรณีศึกษา บ้านเขาราวเทียนทอง ตำบลเนินขาม กิ่งอำเภอนเนินขาม จังหวัดชัยนาท (A COMMUNITY-BASED ENTERPRISE AND COLLECTIVE FOREST MANAGEMENT: CASE STUDY AT KHAO LAO THIEN THONG COMMUNITY, NEAN KHAM TUMBOL, NEAN KHAM SUB-DISTRICT, CHAINATH PROVINCE) คณะกรรมการควบคุม วิทยานิพนธ์: อนุชาติ พวงสำลี: Ph.D., โอบาส ปัญญา: Ph.D., ทรงพล เจตนาวณิชย์, 191 หน้า. ISBN 974 -04-0750-1

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่าธุรกิจชุมชนส่งผลอย่างไรต่อสำนักร่วมในการจัดการป่า โดยใช้วิธีวิทยาของทฤษฎีฐานรากในการศึกษา ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่าธุรกิจชุมชนบ้านเขาราวเทียนทองช่วยสร้างสำนักร่วมของชุมชนในการจัดการป่าได้ ทั้งนี้ เนื่องจากธุรกิจชุมชนเป็นกระบวนการกลุ่ม ซึ่งกระบวนการกลุ่มดังกล่าวทำให้เกิดการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน การเห็นอกเห็นใจกัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การเกิดอำนาจต่อรองทางด้านเศรษฐกิจกับพ่อค้าคนกลาง และการเกิดความสัมพันธ์เชิงอำนาจในแนวราบมากขึ้นระหว่างผู้นำในหมู่บ้านและชุมชน ซึ่งผลจากการรวมกลุ่มทำให้ชุมชนเกิดพลังมากขึ้น พลังที่เกิดถูกแสดงออกผ่านกิจกรรมการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าไม้ จนกลายเป็นความเข้มแข็งของชุมชนทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ และเมื่อชุมชนได้ดำเนินกิจกรรมยิ่งทำให้เกิดความภาคภูมิใจเพราะได้สร้างผลงานให้แก่ชุมชนจนเกิดการยอมรับจากองค์กรภายนอก ซึ่งมีส่วนทำให้สำนึกในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนมีมากขึ้น

สำนักร่วมของชุมชนนั้นเกิดจากปัจจัยทั้งภายนอกและภายในชุมชน อันได้แก่ วิกฤตการณ์ทางด้านเศรษฐกิจกระแสหลัก ทรัพยากรท้องถิ่นถูกทำลายทั้งจากคนในชุมชนและนอกชุมชน จึงทำให้ชุมชนเกิดความตระหนักที่จะเข้ามาดูแลแหล่งทรัพยากรท้องถิ่นของตนเอง

สำหรับข้อเสนอแนะในการศึกษาพบว่าเมื่อชุมชนทำธุรกิจชุมชนแล้วทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน และความสำนึกแห่งคุณค่าของทรัพยากรท้องถิ่น แต่หากว่าธุรกิจชุมชนดังกล่าวมิได้ทำให้มีรายได้เพิ่มเติม ดังนั้น คำถามสำคัญคือ ธุรกิจชุมชนที่ไม่ได้ก่อให้เกิดรายได้ให้แก่คนในชุมชนจะสามารถดำรงอยู่ได้หรือไม่ท่ามกลางสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

4036872 ENRD/M : MAJOR : TECHNOLOGY OF ENVIRONMENTAL  
PLANNING FOR RURAL DEVELOPMENT;  
M.SC. (TECHNOLOGY OF ENVIRONMENTAL  
PLANNING FOR RURAL DEVELOPMENT)  
KEY WORDS : A COMMUNITY-BASED ENTERPRISE/  
COMMUNITY CONSCIOUSNESS/  
FORESTRY MANAGEMENT

ANCHAN GAEMCHOEI : A COMMUNITY-BASED ENTERPRISE  
AND COLLECTIVE FOREST MANAGEMENT : CASE STUDY AT KHAO LAO  
THIEN THONG COMMUNITY, NEAN KHAM TUMBOL, NEAN KHAM SUB-  
DISTRICT, CHAINATH PROVINCE. THESIS ADVISOR : ANUCHAT  
POUNGSOMLEE., Ph.D., OPART PANYA., Ph.D., SONGPOL JETANAVANICH  
191 p. ISBN 974-04-0750-1

The study was intended to examine the impact of a community-based enterprise program on the collective management of the forest. Drawing from Grounded Theory, the study shows that the community-based enterprise undertaken by a group of villagers at *Baan Khao Lao Thein Thong* has brought about collective responsibilities in managing the forest resource nearby. This is due to the fact that this enterprise is born out of group processes, which in turn re-builds social relations among the people in the community. This has recreated a sense of caring for and willingness to help each other. Power relations between leaders and villagers have transformed from a hierarchical, master-follower to a more equal, horizontal structure. Organizing themselves into a group has also enabled them to have a great deal of bargaining power on prices with middlemen. In addition, the members have shown more confidence as they learned from exchanging their experiences among themselves and from networks developed from outside. This new sense of collective consciousness has led the group to further their responsibilities in managing forest resources. As the forest protection scheme has been instituted, the community has gained more respect from the coalitions outside and this in turn has created an even stronger sense of natural resource conservation in the community.

The above changes have come to the village because of external factors, namely the economic mismanagement leading to over-exploitation of local resources by people from both within and outside the community. The community-based enterprise program is a community response, in that it creates villagers' awareness to protect local resources.

The fact of the matter is that the people in this community have successfully rebuilt their community relations and awareness of community-based resource over-exploitation. However, one key question remains to be addressed. Would the community enterprises generate sufficient income for the people to survive under the present economic situation? This brings out a strong recommendation for immediate and further research.